

Niveluri lexicale în limbajul de specialitate al calculatoarelor - Studiu comparativ -

Asist. Ioana Iacob
Universitatea "Tibiscus" din Timișoara

ABSTRACT. The purpose of the present study is to demonstrate that the computer language of speciality has different lexical levels, starting from the pole of impersonality and developing towards the one of creativity, where the innovation, specific to the artistic language, finds its reasons in the specificity of the computer world characterized by its dynamics, its opening to novelty and its accessibility for the young generation. The comparative view emphasizes the fact that Romanian is naturally opened towards the Anglo-american neologism and that it follows the spirit of the computer jargon and technospeak.

Lexicul este compartimentul cel mai dinamic al unei limbi, caracterizat prin permeabilitate și mobilitate, în care se reflectă instantaneu tendințele și zonele de interes care circumscriu progresul, momentele de salt chiar, din contemporaneitatea activă a spiritului uman. Astăzi, anumite teritorii ale vocabularului înregistrează o activitate permanentă sub semnul supremației neologismului și al internaționalizării. Acest fenomen cu existență reală, puternic afirmată, minimalizează orice încercare, oricât de academic fundamentată, de a stopa invazia neologismului în spațiul diferit definit prin originea sa, al unei limbi.

Din istoria "bătăliilor" pentru limbă, în spațiul românesc, pot fi evocate, nu fără un zâmbet condescendent, eforturile fie latiniste, puriste sau maioresciene de a prezerva fondul autentic al limbii române prin blocarea afluxului de neologisme, determinat firesc de modernizarea unei societăți care se desprindea de Orient sub mirajul Europei Occidentale. Astăzi, propuneri serioase susținute, precum formatul "gâtlegău", pentru cravată,

stârnește reacții indulgente față de naivitatea unei astfel de soluții lingvistice.

Pozițiile actuale, intransigente față de pătrunderea masivă neologismului de origine anglo-americană, sunt aproape inexplicabile, dată fiind lecția de istorie care ar fi trebuit să fi devenit deja premisă în abordarea problemei neologismului. Construcții nu mai puțin comice sunt și astăzi mediatizate prin traducerea forțată a unor cuvinte precum *laptop*, în interiorul câmpului semantic *poală*, trezind reacții ironice, în ciuda motivației patriotic-sentimentale ale unei asemenea inițiative.

Reacția la neologismul preluat dezinvolt din literatura de specialitate sau din comunicările on-line ar trebui să dobândească în lumea calculatoarelor proporții uriașe. O serie de cuvinte au fost preluate din limba engleză, cu menținerea specificului grafic și fonetic: *joystick*, *trackball*, *mouse*, *modem*. Alte unități lexicale anglo-americane coexistă cu variante românești, însă, în majoritatea cazurilor, poate fi observată preferința vorbitorilor pentru cuvântul străin: *e-mail*/*poșta electronică*, *touchscreen*/*ecran tactil*, *keyboard*/*tastatură*, *byte*/*octet*.

În general, pentru generația tânără a vorbitorilor preocupați de lumea calculatoarelor, bilingvismul este inerent. Această caracteristică are drept consecință exprimarea lejeră în limba engleză, uneori mai la îndemână, atunci când corespondentul românesc poate fi evitat pentru că nu este receptat ca răspunzând cerințelor de claritate, precizie sau elocvență, care definesc literalitatea.

Un alt argument al preferinței pentru varianta anglo-americană ar putea fi maleabilitatea sintactică a limbii engleze. Engleza impresionează prin flexibilitatea ei sintactică. Asocierea unităților lexicale este imediată și are un impact fonetico-semantic puternic. Pot fi citate în acest sens compuse de prestigiu precum *e-mail*, *floppy disk*, *internet*, *joystick*, *laptop*, *netscape*, *network*, *on-line*, *website*, dar și cele mai puțin prestigioase ca: *backing store*, *disk drive*, *pull-down menu*.

Avantajul exprimării mai lejere în limba engleză datorită procedurii creării de cuvinte noi prin compunere, mult mai productiv decât în limba română, este dublat de cel al construcțiilor sintactice sintetice. Spre deosebire de limba română, limbă analitică uzitând de resurse enorme de articole, prepoziții sau desinențe, limba engleză permite asocierile sintactice simple, fără povara morfemelor care acționează ca un balast fonetico-lexical. O comparație relevantă oferă următoarea listă; *disk drive*/*unitate de disc*, *layoul/așezare în pagină*, *floppy disk/disc flexibil*, *pull-down menu/meniu derulant*.

Opțiunea pentru cuvântul englezesc de către vorbitorii din domeniul informaticii are nu doar o explicație rezultând din rațiuni de confort sau expresivitate lingvistică, ci trebuie raportată la specificul mediului de activitate. Nu poate fi ignorat contactul cotidian cu limba engleză și deci formarea unor deprinderi de exprimare care găsesc mult mai firesc termenul din limba engleză. Bilingvismul generației tinere, familiarizate în măsură egală cu lumea computerului și cu limba engleză, semnaleză un fenomen amplu și complex, cu dimensiune socială. Limba maternă confirmă apartenența la o etnie și dublează statutul conferit prin naționalitate, ea este un certificat de origine și nu întâmplător a curs multă cerneală pe tema nobleței sorgintei noastre latine. Limba adoptată ulterior - iar fenomenul impunerii limbii engleze este de anvergură internațională - semnifică deschiderea spre lume, depășirea provincialismului și integrarea într-o lume fără granițe, construite pe anumite modele de prestigiu. Opțiunea pentru spiritul limbii engleze este o miză de integrare imprimată în mentalitatea unei generații orientate spre acțiune, progres, pragmatism și inițiativă. Este imposibil de crezut că vreo intervenție controlată, artificială va putea anihila tendințele de dezvoltare ale limbii române, indiferent de seriozitatea argumentelor. Într-un secol al eforturilor de ștergere a granițelor, într-un timp al internaționalizării, determinat să repare blestemul de la Babel, orientarea firească spre utilizarea cuvântului străin în contextul conversației în limba maternă nu poate fi decât constatată.

Trebuie remarcat faptul că majoritatea preluărilor de cuvinte și expresii din limba engleză nu pot fi considerate neologisme integrate sistemului limbii române atâta timp cât ele își conservă specificul fonetico-grafic. Însuși cuvântul *computer* circulă în limbă cu două pronunții, cea fonetică, prin care cuvântul poate fi considerat adaptat specificului limbii române, dar și cea fidelă pronunției originare, ceea ce susține rezerva față de statutul acestui cuvânt de neologism al limbii române.

Un alt aspect caracteristic limbajului de specialitate din domeniul informaticii este libertatea sa față de normă. Este cunoscut faptul că stilul științific răspunde unor cerințe precum: neutralitate și impersonalitate, proprietatea termenilor, lipsa sinonimiei și a inovației lexicale. Totuși jargonul informaticii pare să aibă un statut aparte, deoarece se pot constata abateri susținute de la norma tradițională. Ignorarea normei este ușor explicabilă prin spiritul nonconformist inerent unei lumi bazate pe inovație și pe depășirea tradiției. Inventivitatea lexicală se manifestă adeseori prin forțarea limbajului tehnico-științific spre mecanisme analogice creative, ale metaforei. Un astfel de exemplu îl poate constitui sintagma care a făcut deja carieră, *autostrada informațională*, expresie care își subsumează, la

nivel de sugestie, ideea de modernitate, viteză, accesibilitate, confort. Analogia, având la bază raționamente premeditat inovatoare, certifică prezența unui act de creație. Preluarea imediată ca bun lingvistic comun este un indice al apetenței față de inedit, un gest de apreciere a originalității nu doar de gândire, ci și de exprimare.

Limbajul este o modalitate de situare în sincronia expresiei a variantelor existente în diacronia gândirii, în spațiul vast și imprevizibil unde gândul poate traversa actualizări diverse, de la tradițional și obiectiv, la inovator și subiectiv, între acești poli ai redării și creativității, limbajul științific tinde spre cel al relatării obiective, neutre. Totuși în lumea calculatoarelor unde provocarea intelectului și a simțurilor este continuă, datorită contactului neabătut cu invenția și virtualitatea, este ușor observabilă, poate ca deformație profesională, tendința de evoluție spre polul creativității, acolo unde lucrurile sunt totdeauna fierbinți și promit o dezvoltare spre spectaculos. Sintagme comune, al căror proces generator creativ nu mai este recunoscut, erodat de uzitarea cotidiană, rețin în structura lor intenția sugestivă inițială. Astfel, denumirea de *Silicon Valley*, inventată de jurnalistul Don C. Hoefler în 1971, pornind de la realitatea industrială din zonă, asociată cu zona geografică, Santa Clara Valley, nu mai are astăzi același efect șocant, figura de stil fiind deja estompată. Un alt exemplu de figură de stil șlefuită prin integrarea în vorbirea curentă este numele programului *Acrobat Reader* care prin epitetul său sugerează lejeritatea mișcărilor spectaculoase. Este însă puțin probabil ca astăzi utilizatorii să reacționeze pozitiv, conștient la sugestiile respectivului epitet. Fără îndoială că cea mai profundă regândire a limbajului în domeniul calculatoarelor, având la bază intenția creativă, chiar de tipul premeditării specifice actului literar, este reprezentată de ceea ce a fost numit *computer slang*, chiar *hackish slang*. Lumea hacker-ilor este caracterizată prin nonconformism, prin sfidarea normelor și a regulilor consfințite prin tradiție. Computerul și internetul le oferă o patrie virtuală în care, în mod firesc, ar trebui să fie inventată o limbă al cărei uz să le confirme identitatea. Prin urmare hackerii au chiar o serie standard de modalități de construcție de cuvinte și expresii noi.

Convențiile de regândire și de modificare a limbajului cotidian devin modalități de codificare decriptabile prin raportarea la mecanismele standardizate, având în vedere că orice contraregulă își respectă logica. Pot fi enumerate câteva asemenea mecanisme de căutare a ineditului expresiei. Dublarea verbului după modelul structurilor interjecționale: „Bang! Bang!”, dă naștere unor construcții, tip comentariu ironic, în finalul unei idei: „The disc heads just crashed. Lose! Lose!”. Pare a fi un final codificat de

comunicare în interiorul unei misiuni, poate cu scopul de a conferi o notă palpitantă comunicării.

Alteori figurile fonetice, jocurile de cuvinte devin sursa de reliefare a intențiilor ironice sau combative. Astfel, pentru „New York Times” a fost pusă în circulație varianta „New York Slime” (slime-noroi, mocirlă).

Jocul lingvistic nu are întotdeauna zone subtextuale care să confere savoare intelectuală inovației argotice. Uneori invenția este gratuită, ludică, exploatând un nivel mai simplu, al combinațiilor de sunete. Astfel generalizarea sufixării este o modalitate de a realiza cuvinte inedite prin ignorarea apartenenței morfologice a sufixelor: *mystery-mysteriousity*, *obvious-obviousity*, *hack-hackification*, *win-winnitate*. Ignorarea clasei morfologice determină o libertate deplină a expresiei, astfel încât toate substantivele pot deveni, în limba engleză, verbe: „I'll *mouse* it up”

În afara metaforei, personificarea este o altă figură de stil care furnizează expresiei argotice din lumea hacker-ilor un plus afectiv și o resemnificarea inedită. Antropomorfizarea hardware/software-ului este o reacție firească pentru această categorie socială centrată pe folosirea computerului. Nu se poate afirma că tendința ar avea o sorginte mistică, subconștientă, ci mai degrabă că ea ar ține de o obișnuință nonconformistă de raportare la lume și la limbaj. A spune „The protocol handler *got confused*” este o observație bazată pe deprinderea de a atașa lumii umane, din care vorbitorul provine, obiectele care îi definesc identitatea.

Domeniul invenției lingvistice, căruia argoul sau slang-ul i se circumscrie, a exercitat întotdeauna o fascinație nu numai asupra vorbitorilor sau a celor din afara cercului cu aspirații de integrare, dar și pentru lingviștii care au propus definiții, clasificări și delimitări, precum și colecții de cuvinte. Un asemenea exemplu este „The Jargon File”, document care poate fi accesat și pe internet, care a arhivat și indexat toate inovațiile și cuvintele codificate cu explicații și chiar cu propunerea originii lor, lucru dificil din pricina dinamicii fantastice de pe internet, spațiul unde aceste cuvinte văd pentru prima oară lumina rampei, fiind instantaneu adoptate. Inițiat în 1975, la Stanford, de către Raphael Finkel, „The Jargon File” demonstrează proprietatea noțiunii de jargon, în loc de argou, considerat subcultural, și afirmă că acest limbaj aparține hacker-ilor. Spre delimitare, limbajul standard sau inovator al celorlalte categorii de utilizatori de calculator este numit „technospeak” sau limbaj tehnic.

Este de notorietate faptul că inovația pătrunsă în interiorul limbii literare, în afara domeniului creației artistice, exercitând presiuni asupra limitei medii, stârnește reacții din partea specialiștilor limbii care se consideră chemați în apărarea gramaticii. Nu dată inovația este corelată cu

moda sau, cu un termen tot mai insistent, cu ceea ce este „tredy”. Limbajul, ca formă de exprimare mult mai directă decât moda în vestimentație, frizură sau comportament, cunoaște cu fiecare generație încercări de revoluționare prin intervenții nonconformiste asupra sa. Utilizare internetului în scopul comunicării fără granițe a avut o serie de efecte asupra limbajului, pe care unii specialiști nu au întârziat să le amendeze. Noua modă în spațiul virtual al comunicării on-line este abrevierea.

Abrevierea, practică în special de adolescenții și tinerii care conversează în rețea, este privită cu îngrijorare ca având efecte asupra corectitudinii gramaticale, cu repercusiuni asupra corectitudinii gândirii, a logicii, părerile extreme vizând chiar ideea sfârșitului civilizației umane. Evident reacția este exagerată și nu ține cont de firescul evoluției limbii, în aspectul ei oral sau scris, care își menține un curs natural între tradiție și inovație. Profesorul Geoffrey Numberg, de la Universitate Stanford, preocupat de problema abrevierilor de-a lungul istoriei contemporane a limbii, a observat, într-un articol în „New York Times” că același efect alarmant l-a avut și apariția telegrafului, ajungându-se la previziuni legate de dispariția articolului sau de renunțarea la folosirea timpurilor verbale.

Orice tehnologie a comunicării aduce cu sine jocuri de limbaj, inovații care țin de flexibilitatea inteligenței dornice să se exprime în afara regulilor. IM este abrevierea pentru tipul de jargon (în accepțiunea preluată din „The Jargon File”) cel mai frecvent utilizat on-line. Inovația acestui tip de limbaj recurge la mecanismul abrevierii și presupune familiarizarea cu codul. Astfel, cele mai cunoscute abrevieri sunt: *LOL* (*laugh out loud*), *gr8* (*great*), *NRN* (*no reply necessary*).

Pasiunea abrevierilor a condus până la propunerea unor concursuri inedite ca rescrierea în varianta cea mai scurtă a rugăciunii „Tatăl nostru”, în limba engleză. Rezultatul este o realizare surprinzătoare nu doar sub aspectul formei, cât al mesajului inclus că nu există domeniu al exprimării umane în care inovația și jocul lingvistic să nu pătrundă. [dad@hvn. ur spshl. we want wot u vant & urth 2b like hvn. gjv us food&4giv r sins lyk we 4giv uvaz. don't test us! bcos we kno ur boss, ur tuf & cool 4eva! OK?](#) Nu este de mirare că învingătorul aparține generației nonconformiste, fiind un student britanic.

Se poate constata că în domeniul limbajului de specialitate al calculatoarelor nivelurile lexicale sunt diverse și nu o dată concentrice. Alături de nivelul specific limbajului tehnico-științific, aflat sub semnul neologismului și al normei, putem identifica alunecări spre polul inovației prin acționarea mecanismelor specifice limbajului artistic, cum ar fi metafora sau personificarea, într-un domeniu de activitate dinamic,

permanent deschis spre noutate, invenția lingvistică poate fi împinsă spre extrem, cu atât mai mult cu cât autorii acesteia sunt tineri dornici să își exprime interioritate creatoare în contra normei. Astfel jargonul utilizat de hackerii, preluat, prin imitație, și de alți utilizatori ai computerului, alături de noul val al limbajului abreviat, ca nouă formă de codificare și joc, determină reformulări și regândiri nu doar de ordin lexical, ci privind chiar funcțiile limbajului ca instrument de comunicare.

În acest context în care în limba engleză, limbajul utilizat în lumea calculatoarelor cunoaște deschideri generoase spre inovație și joc lingvistic, trebuie să ne așteptăm ca și în limba română fenomenul să dobândească forme certe, devenind o realitate de care studiul limbii va trebui să țină seama. Concluzia care se impune este că și în acest domeniu, zona lexicului cunoaște prefacerile cele mai evidente, confirmând că limba este un organism viu, în continuă evoluție, reflectând realitatea societății în care trăim, fără a putea fi controlată de pe poziții melancolice, paseiste.

Bibliografie

- [BL01] **Brookes, M., Lagoutte, Fr.,** *Engleza pentru informatică*, Ed.Teora, București, 2001
- [Gre88] **Green, L. A.,** *Internet Glossary: Common Internet Computing Terms*, University of Kansas, Lawrens, 1988
- [Rog98] *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*, Guild Publishing London, 1998.